

Петечел О.Ю.

*кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри
кримінального права
Юридичного інституту
Прикарпатського
національного університету
імені В.Стефаника*

Petechel O.Yu.

*PhD, associate professor,
Associate Professor of
Criminal Law Chair,
Precarpathian National
University named after
V.Stefanyk*

ДО ПИТАННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВУ ОЦІНКУ ПРОЯВАМ АГРЕСІЇ

Сьогодні Україна все частіше і частіше пов'язують з негативними, руйнівними процесами послаблення суверенітету та незалежності держави. На жаль, уже буденними і звичними звучать слова «агресія», «агресивність», «агресивна поведінка», «насильство» тощо. Більшість деструктивних проявів у поведінці пояснюють проявами агресії у різних її формах. У зв'язку з цим, вивчення природи та змісту даного явища, способів протидії його негативним проявам набуває нової актуальності.

Складність вивчення агресії зумовлена різновекторною та міждисциплінарною спрямованістю даного явища. Пояснення даному феномену намагаються знайти біологи, психологи, філософи, соціологи, правники. У зв'язку з цим існує і велика кількість визначень даному поняттю. Не вдаючись до детального аналізу поняття агресії, наведемо лише кілька прикладів визначення. Так, О.Р. Ратінов вважає, що агресія – це прояв агресивності в деструктивних діях, метою яких є нанесення шкоди тій чи іншій особі. Найбільш вдалим, на думку Храмцова О.М., є наступне визначення терміна «агресія»: «Агресія – це цілеспрямована, руйнівна поведінка, яка суперечить нормам та правилам співіснування людей у суспільстві, яка наносить шкоду об'єктам нападу (живим та неживим), спричиняє фізичну шкоду людям або викликає у них психічний дискомфорт (негативні переживання, напругу, страх, тривогу тощо)».

Легального, законодавчого визначення даному поняттю немає. Винятком є лише міжнародне публічне право, яке визначає агресію як застосування сили однією державою проти суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави або народу (нації). Однак це не означає, що держава жодним чином не захищає своїх громадян від негативних проявів агресії та не дає юридичної оцінки діям особи,

що є агресивні. Варто відзначити, що законодавець звертає увагу як на внутрішні та і на зовнішні складові агресії особи.

Так, відповідно до статті 3 Конституції України закріплено, що життя людини, її здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнані найвищою соціальною цінністю. Реалізація даного принципу здійснюється в тому числі через криміналізацію зовнішніх проявів агресії – фізичне та психічне насильство, криміналізацію діянь, що впливають на підвищення агресивності інших осіб або спонукають до вчинення агресивних дій іншими особами, а також врахування обставин, що зумовили прояви агресії у особи. Більше того, звертається увага і на форму прояву насильства. Наприклад, законодавець посилює відповідальність за вчинення умисного вбивства з особливою жорстокістю, вчинене способом, що є небезпечним для життя багатьох осіб тощо.

Агресія пов'язана також і з іншим інститутом кримінального права – осудністю. При встановленні стану неосудності чи обмеженої осудності особи при вчиненні насильницьких злочинів досліджуються внутрішні детермінанти, що сприяли агресивності особи, здійснюється оцінка впливу психічного стану особи на зовнішні прояви агресії особи. Психічні аномалії, психічні розлади чи хронічні психічні захворювання можуть породжувати надмірну агресивність особи.

Знайшло свою юридичну оцінку і прояви агресивності особи, що були спричиненні перебуванням в стані афекту. Фактично законодавець поблажливо ставиться до проявів агресії в такому стані саме через психічні властивості особи, в тому числі агресивність, що породжена збігом певних обставин.

Окрему увагу слід звернути і на легалізацію застосування насильства щодо особи. Мова йде про необхідну оборону та затримання злочинця. Фактично законодавець дозволяє застосування насильства як зовнішнього прояву агресії щодо інших осіб задля захисту власного життя чи здоров'я, суспільного інтересу.

В кримінальному праві можна знайти і норми, спрямовані на запобігання проявам агресії та зниження ступеню агресивності особи. В першу чергу це норми, що передбачають відповідальність за негативний вплив на неповнолітніх, втягнення їх у деструктивні форми поведінки (ст. 304, 315 КК України).

Таким чином, в кримінальному праві вплив на прояви агресії здійснюється в першу чергу через запобіжну роль кримінального права, тобто через вплив на свідомість особи шляхом переконання або навіть залякування санкціями. Законодавець, встановлюючи кримінальну відпові-

дальність за деструктивні прояви агресії, має на меті змусити особу до правомірної поведінки та є стримуючим засобом надмірної агресивності особи.

1. Berkovits L. *Agressiya: prichinyi, posledstviya i kontrol: Per. s angl.* – S.-Pb.: Praym-Evroznak, 2001. – 510 s.
2. Bovt O.B. *Agresivni reaktsiyi ta shlyahi yih korektsiyi v molodshih shkolyariv. Avtoref. dis... kand. psihol. nauk: 19.00.07 / O.B. Bovt; In-t psihologiyi Im. G.S.Kostyuka APN UkraYini.* – K., 2001. – 18 s.
3. Lorents K. *Agresiya (tak nazyivaemoe «zlo»).* – M.: Izdatelskaya gruppa «Progress», «Univers», 1984. – 272s.
4. Rean A.A. *Agresiya i agresivnost lichnosti.* – SPb., 1996. – 39s.

Петечел О.Ю. До питання про кримінально-правову оцінку проявам агресії

Більшість деструктивних проявів у поведінці пояснюють проявами агресії у різних її формах. У зв'язку з цим, вивчення природи та змісту даного явища, способів протидії його негативним проявам набуває нової актуальності.

Складність вивчення агресії зумовлена різновекторною та міждисциплінарною спрямованістю даного явища. Пояснення даному феномену намагаються знайти біологи, психологи, філософи, соціологи, правники. У зв'язку з цим існує і велика кількість визначень даному поняттю

Легального, законодавчого визначення даному поняттю немає. Винятком є лише міжнародне публічне право, яке визначає агресію як застосування сили однією державою проти суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави або народу (нації). Однак це не означає, що держава жодним чином не захищає своїх громадян від негативних проявів агресії та не дає юридичної оцінки діянням особи, що є агресивні. Варто відзначити, що законодавець звертає увагу як на внутрішні та і на зовнішні складові агресії особи.

Петечел А.Ю. К вопросу об уголовно-правовую оценку проявлениям агрессии

Большинство деструктивных проявлений в поведении объясняют проявлениями агрессии в разных ее формах. В связи с этим, изучение природы и содержания данного явления, способов противодействия его негативным проявлениям приобретает новую актуальность.

Сложность изучения агрессии обусловлена разновекторной и междисциплинарной направленности данного явления. Объяснение данному феномену пытаются найти биологи, психологи, философы, социологи, юристы. В связи с этим существует и большое количество определений данному понятию

Легального, законодательного определения данному понятию нет. Исключением является только международное публичное право, которое определяет агрессию как применение силы одним государством против суверенитета,

территориальной целостности или политической независимости другого государства или народа (нации). Однако это не означает, что государство никоим образом не защищает своих граждан от негативных проявлений агрессии и не дает юридической оценки деяниям лица, есть агрессивные. Стоит отметить, что законодатель обращает внимание как на внутренние и на внешние составляющие агрессии человека.

Petechel O.Yu. On the criminal-legal assessment of aggression

Most destructive manifestations in behavior explain manifestations of aggression in its various forms. In this regard, the study of the nature and content of the phenomenon, ways to counter its negative manifestations acquires a new relevance.

The difficulty of studying aggression caused varied and interdisciplinary focus of this phenomenon. The explanation of this phenomenon are trying to find biologists, psychologists, philosophers, sociologists, lawyers. In this regard, there is a large number of definitions of this concept

Legal, legislative definition of this concept is not. The only exception is public international law, which defines aggression as the use of force by one State against the sovereignty, territorial integrity or political independence of another state or people (nation). However, this does not mean that the state does not protect its citizens from the negative manifestations of aggression and does not give legal assessment of the act the person is aggressive. It should be noted that the legislator pays attention to both internal and external components and aggression person.